

Ustvarjanje legende: mednarodne razstave finske arhitekture

Creating a legend: International exhibition of Finnish architecture

doktorska disertacija

mentor: prof. dr. Jože Kušar

somentor: prof. Juhani Pallasmaa

Teza doktorske disertacije je, da mednarodni sloves finske arhitekture ni bil zgolj posledica visoko kakovostne grajene arhitekture na Finskem, pač pa je bil tudi rezultat intenzivne mednarodne promocije te arhitekture, ki jo je vodil Muzej finske arhitekture. Ugled, ki ga finska arhitektura danes uživa v svetu, torej ni zgolj rezultat dela finskih arhitektov na gradbiščih in v arhitekturnih studijih, pač pa tudi njihovega dela na manj materialnih lokacijah medijev in uspešnega sodelovanja z arhitekturnimi fotografi, kritiki ter novinarji, ki so se odzvali na njihovo delo.

Namen doktorske disertacije je pokazati na konstrukcijo podobe arhitekture skozi diskurz, kot tudi opozoriti na ključno vpletenost medijev v produkcijo arhitekture 20. stoletja nasploh in nakazati daljnosežne posledice te vpletenosti.

Opis tematike

Leta 1956 je bil na Finskem ustanovljen eden prvih arhitekturnih muzejev na svetu, z enim izmed osnovnih ciljev, da proslavi finsko arhitekturo v svetu. V ta namen je muzej organiziral veliko število razstav, na katerih je bila finska arhitektura predstavljena kot specifična celota. Razstave so bile namenjene izključno tujemu občinstvu, naslovljene preprosto "Finska arhitektura" ali "Arhitektura na Finskem" in zamišljene kot predstavitve najboljšega, kar lahko arhitektura na Finskem pokaže. Bile so skrbno načrtovane, kakovostno izvedene in končno poslane v svet kot izvozni izdelek Finske.

V prvih desetih letih je muzej organiziral devet takšnih splošnih predstavitev finske arhitekture in jih predstavil v 33 mestih Evrope, v Južni Ameriki in delu Azije. Intenzivno promocijo je

Slika 1: Lars Sonck, bolnica Eira, Helsinki, 1904–1905. Fotografija: Heikki Havas, 1950.

Lars Sonck, Eira hospital, Helsinki, 1904–1905. Photo: Heikki Havas, 1950.

Slika 2: Lars Sonck, bolnišnica Eira. Fotografija: Kari Hakli, 1981.

Lars Sonck, Eira hospital, Helsinki. Photo: Kari Hakli, 1981.

Slika 3: Martti Jaatinen: razstava finske arhitekture v Lizboni, 1960. Fotograf neznan.

Martti Jaatinen: Exhibition of Finnish architecture in Lisbon, 1960. Photographer unknown.

Slika 4: Alvar Aalto, mestna hiša Säynätsalo, 1949/1950–1952. Fotografija: Eino Mäkinen, 1952.

Alvar Aalto, Town Hall in Säynätsalo, 1949/1950–1952. Photo: Eino Mäkinen, 1952.

muzej nadaljeval tudi v sedemdesetih letih, le da jo je takrat v glavnem preusmeril iz Evrope na druge kontinente. Razstave so bile vedno dobro obiskane. Poleg tega pa je bilo ob času razstav v tujem tisku objavljenih več člankov o finski arhitekturi kot kdaj koli prej.

Namen doktorske disertacije je pokazati, da so te razstave bile odločilne za to, da je Finska danes prepoznana kot ena izmed dežel dobre arhitekture, da je finska arhitektura uvrščena v arhitekturne enciklopedije in da se pri stavbah, ki so jih projektirali finski arhitekti, vedno znova "prepoznavajo" in poudarjajo iste kakovosti. Disertacija torej postavlja pod vprašaj splošno sprejeto prepričanje, da finske arhitekto zanimajo zgolj praktična vprašanja gradnje in projektiranje kakovostnega bivalnega okolja. V nasprotju s tem prepričanjem kaže, da finski arhitekti vsaj v sredini 20. stoletja niso bili zgolj mojstri gradnje iz lesa in opeke, pač pa da so dobro obvladali tudi gradnjo na manj materialnih lokacijah medijev.

Opis dela

Uvodno poglavje, Stavbe in podobe, obravnava zapleteno razmerje med stavbami in njihovimi podobami. Posebna pozornost je posvečena gradnji podob s pomočjo arhitekturnih razstav in razgrnitvi mehanizmov, ki so na delu v tem procesu. Fotografija je posebej učinkovit medij interpretacije, saj se jo navadno jemlje preprosto kot verodostojno dokumentacijo izbranega objekta in se pozablja, da je fotografija vedno rezultat številnih povsem subjektivnih odločitev fotografa.

Drugo poglavje, Muzej finske arhitekture kot producent, predstavi inštitucijo finskega arhitekturnega muzeja in njegovo vlogo pri proslavitvi finske arhitekture. Pokaže, da je muzej deloval kot nekakšen varuh "prave" podobe finske arhitekture. Skrbel je, da je bilo prikazano samo najboljše in na najboljši možen način. Najboljše je seveda pomenilo tisto, kar je bilo v skladu z ideali in vrednotami arhitektov in drugih sodelavcev muzeja, ki so bili udeleženi v proces odločanja.

Tretje poglavje, Lansiranje produkta, obravnava podobo finske arhitekture, ki so jo razstave predstavile tujemu občinstvu. Kaže, kaj je bilo predstavljeno obiskovalcem razstav kot finska arhitektura, kako je bila ta podoba zgrajena in nakaže na možne razloge, da je bila takšna, kot je bila.

Zadnje poglavje, Kritična recepcija, obravnava vlogo mednarodnega tiska pri oblikovanju slovesa finske arhitekture. Kaže na to, kako se je pisalo in zakaj se je tako pisalo o Finski in finski arhitekturi v tujih medijih, še posebej v britanskem, avstrijskem, švicarskem in jugoslovanskem tisku.

Zastavljeni cilji in rezultati

Disertacija pokaže, da je Arhitekturni muzej Finske svetu na razstavah predstavljal skrbno konstruirano podobo finske arhitekture, ki je bila obogatena ali interpretirana v tujem tisku. Ta postopno zgrajena podoba močno spominja na danes splošno sprejeto podobo finske arhitekture. Posebnosti finske arhitekture, ki so bile izpostavljene na razstavah in ki so jih tuji mediji označevali kot temeljne značilnosti finske arhitekture, so dejansko tiste, ki se danes vedno znova pripisujejo arhitekturi finskih arhitektov. Disertacija tako pokaže, da so razstave dosegle svoj cilj. Ne samo zato, ker je danes Finska prepoznavna kot ena

vodilnih arhitekturnih dežel v svetu in arhitektura sprejeta kot "zaščitni znak" te dežele, pač pa tudi zato, ker se tisto, kar si je vodilni krog finskih arhitektov zamislil kot najboljše finske arhitekture, danes jemlje za to, kar naj bi finska arhitektura dejansko bila.

Naslednja ugotovitev disertacije je, da so ponavljajoče se, na videz povsem enoplastne izjave tujih novinarjev kritikov o finski arhitekturi, še kako bogate. Niso zgolj nevtralna opisovanja ali kritike izbranih stavb, pač pa odlikujejo stereotipno podobo Finske kot vzhodne nordijske dežele, sloves najbolj slavnega med finskimi arhitekti Alvarja Aalta in politične in ekonomske interese in razmerja moči v tistem času.

Dejstvo, da so razstave predstavljale skrbno konstruirano podobo, namesto neke širše zastavljene predstavitev arhitekturnega razvoja na Finskem, pa seveda ne pomeni, da je bil sloves finske arhitekture zgolj rezultat uspešnega marketinga. Na razstavah predstavljena podoba je brez dvoma izhajala iz grajene realnosti na Finskem. Kakšna je ta realnost bila, pa ni predmet pričujoče disertacije. Predmet disertacije je legenda, ki je bila spletena okoli te realnosti in ki na to realnost še danes odločilno vpliva.